וקבעוה בשמיה כי הוה למד בן זכאי הוה קרי ליה כתלמיד היושב לפני רבו כי הוה לימד הוה קרי ליה רבן יוחנן בן זכאי כי קרי ליה בן זכאי על שם דמעיקרא וכי קרי ליה רבן יוחנן בן זכאי על שם דהשתא: (א) מעשה ובדק כו' מה בין חקירות כו': מאי אפילו שנים אומרים פשיטא כי אמר אחד איני יודע עדותן קיימת כי אמרי בי תרי נמי עדותן קיימת א"ר ששת ארישא קאי והכי קאמר בחקירות אפילו שנים אומרים ידענו ואחד אומר איני יודע עדותן בטילה כמאן כר"ע דמקיש שלשה לשנים אמר רבא והא עדותן קיימת קתני אלא אמר רבא אה"ק אפילו בחקירות שנים אומרים ידענו ואחד אומר איני יודע עדותן קיימת כמאן דלא כר"ע רב כהנא ורב ספרא תנו סנהדרין בי רבה פגע בהו רמי בר חמא אמר להו מאי אמריתו בה בסנהדרין דבי רבה אמרי ליה ומאי אמרינן בה בסנהדרין גרידתא ומאי קשיא לך א"ל מהא דקתני מה בין חקירות לבדיקות חקירות אחד אומר איני יודע עדותן בטילה בדיקות אמר אחד איני יודע ואפי' שנים אומרים אין אנו יודעים עדותן קיימת מכדי אידי ואידי דאורייתא היא מאי שנא חקירות ומאי שנא בדיקות א"ל הכי השתא בחקירות אמר אחד איני יודע עדותן בטילה דהויא לה ועדות שאי אתה יכול להזימה בדיקות אמר אחד מהן איני יודע עדותן קיימת עדות שאתה יכול להזימה הוא אמר להו אי הכי אמריתו בה טובא אמריתו בה אמרי ליה מטיבותיה דמר אמרינן בה טובא מנזיהותיה דמר לא אמרינן בה ולא חדא: אחד אומר כו': עד כמה א"ר אחא בר חנינא אמר ר' אסי אמר רבי יוחנן זעד רובו של חודש אמר רבא אף אנן נמי תנינא אחד אומר בשלשה ואחד אומר בה' עדותן בטילה ואמאי נימא שזה יודע בשני עיבורין וזה אינו יודע בשני עיבורין אלא לאו משום דברובה ידע לעולם אימא לך ברובה נמי לא ידע ובשיפורא ידע בחד שיפורא אמר (ב) דטעי בתרי שיפורא לא אמר דטעי וא"ר אחא בר חנינא אמר רב אסי אמר רבי יוחנן עד כמה מברכין על החדש טעד שתתמלא פגימתה וכמה אמר רבי יעקב בר אידי אמר רב יהודה עד שבעה נהרדעי אמרי יעד ששה עשר

ותרווייהו

וקבעוה בשמיה. והאי דקרי ליה בהדא מתני' בן זכאי ובהדא רבן יוחנן בן זכאי לא תיקשי מאן דקרי ליה בן זכאי על שם ההיא שעתא דאמרה להא מילתא ומאן דקרי ליה רבן על שם סופיה קרי ליה: **פשיטא.** כיון דאמר אחד איני יודע אשמעינן תנא דעדותן קיימת: **כי אמרי תרווייהו נמי קיימת היא.** דאילו אמר האחד (ב) איני יודע מאי רבותיה כיון דאמר חבירו איני יודע זה לא מעלה ולא מוריד: **וא' אומר כו'.** שהיו שלשה: **ר' עקיבא מקיש שלשה לשנים.** במסכת מכות (ד' ה:) מה שנים (ג) אין זוממין עד שיזומו שניהם אף שלשתן עד שיזומו שלשתן וזה אי אפשר להזימן(ג). ואע"ג דלר"ש קאמר לה להא מילתא התם דאילו ר' עקיבא מקשינהו להכי מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול כו' מיהו ר"ע אית ליה נמי דר"ש * ומוסיף איהו: **רבא אמר.** הא דקתני אפי' לאו ארבותא דבדיקות קאי אלא ארבותא דחקירות קאי והכי קאמר מה בין חקירות לבדיקות חקירות היכא דליכא אלא תרי סהדי אמר א' איני יודע עדותן בטלה בדיקות אמר אחד איני יודע עדותן קיימת והוא הדין לשניהם דהוה ליה עדות המוחזקת בחקירות ואפי' בחקירות משכחת לה דאמר אחד איני יודע עדותן קיימת והיכי דמי כגון דאיכא תלתא דאפשר לעדות שתתקיים בשנים ומשום שלישי לא מיפסלי הנך ודלא כר"ע: **בסנהדרין דבי רבה.** כלומר מה חידוש אתם אומרים בסנהדרין בבית אדם גדול כגון רבה יש לכם לחדש בה הלכה: **ומאי אמרינן בסנהדרין גרידתא.** מה יש לנו לומר אילו לא היינו למידים מפי חכם כל כך היכא יש להקשות בה ומאי קשיא לך: **הא דאורייתא.** ודרשת וחקרת(ד) והא דאורייתא כדתני לעיל(ה) נכון(ו) שיהא נכון אחד אומר כליו שחורים כו' דהיינו בדיקות נכון שיהו דבריהם מכוונים: **שאי אתה יכול להזימן.** בכולהו שבע חקירות הזמה כתיבי אבל בדיקות אפי' אומרים כולן אין אנו יודעין עדות שאתה יכול להזימה היא שהזמה אינה תלויה בכך אלא הכחשה דמאי שייך עמנו הייתם גבי בדיקות: **טובא אמריתו בה.** הרבה יש לכם טעמים בה: **מטיבותיה דמר אמרי' בה טובא.** מחמת שאתה טוב ועניו ומודה לנו אנו אומרים בה הרבה: **מנזיהותיה דמר.** אם היית רוצה להתרים בנו ולהקשות לא היינו יודעים נגדך כלום. נזיהות לשון המדבר בקושי ובחוזקה (ד) לשון נוהגא דאריה (פסחים דף קיב:) אשגרוני"ר: **עד כמה.** יכנסו בתוך החדש דאם יש ביניהם יום אחד נימא דטעו בעיבור החדש: **עד רובו של חדש.** אבל מכאן ואילך כגון אחד אומר בעשרים ואחד אומר בעשרים ואחד לא תלינן בעיבור החדש דכבר שמע בימים הללו שהיה חדש מעובר: **שזה יודע בב' עיבורים.** שהיו שני חדשים מעוברים או ביחד או בדילוג וזה מנאן לכולן חסירין: **אלא משום.** דאמרי ברובא ידע ברוב ימים שעברו כבר שמע מה היה: **שיפורא.** שופר היו תוקעין בקידוש(ו) החדש ביום שהוא מתחיל הן מלא הן חסר וזה לא שמע את השופר: **עד כמה מברכין.** אם לא בירך היום יברך למחר: **על החדש.** על הלבנה כשמתחדשה: **עד שתמלא פגימתה.** אבל בתר הכי לא שייך למימר מחדש חדשים שהרי כבר נושנת היא:

ותרווייהו

כמאן כר' עקיבא דמקיש שלשה לשנים. פ"ה ר' עקיבא מקיש שלשה לשנים במסכת מכות (דף ה:) מה שנים אין נהרגין עד שיזומו שניהם אף שלשה עד שיזומו כו' וזה אי אפשר להזימן ואע"פ דר"ש קאמר להך מילתא התם דאילו ר' עקיבא מקשינהו להכי מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה ומיהו אית ליה נמי דר"ש ומוסיף הוא וקשה לפי' דה"ל למינקט הכא דר"ש היא דאמר הכי בהדיא ועוד דבתר הכי קאמר דלא כר"ע אלא כמאן ויש לפרש דהא דקאמר עד שיזומו שלשתן היינו כשכוונו עדותן אבל אמר איני יודע כנמצא אחד מהם קרוב או פסול דמי דלרבי שמעון מתקיים העדות בשאר ולר"ע עדותן בטלה והיינו דקאמר כר"ע והשתא ניחא דקאמר בתריה דלא כר' עקיבא אלא כר"ש:

ח) **שזה** יודע בעיבורו של חדש. קשה ומה אלו דייקינן בהני סהדי דתרווייהו ידעי בעיבורו של חדש והויא עדות מוכחשת ואמאי ניקום ונימא דהכי קאמר וניקטליה מספיקא דכה"ג פרכינן בפ"ק דפסחים (דף יא: ושם) לאביי דאמר לדברי ר' יהודה אדם טועה חצי שעה וי"ל דשפיר דייקינן כיון דשיילינן באיזה יום ומכוונים ליום אחד ש"מ זה ידע בעיבורו של חודש וזה לא ידע ואם תאמר היכי דייק מהכא גרים בן סורר (לקמן דף סט.) דבדיני נפשות אזלינן בתר רובא דאינשי טעו בעיבורא דירחא שאני הכא דכוונו שניהם ליום אחד וי"ל דאם איתא דלא אזלינן בתר רובא ה"ל כחוזר ומגיד במאי דקאמרי אחר כך דהרי כבר הוכחשו מידי דהוה אאחד אומר בשלשה ואחד אומר בחמשה דאפי' כוונו ליום אחד עדותן בטלה ולא אמר חד טעה בשני עיבורי משום דבשני עיבורי לא טעו אינשי כדאמר בגמ': ט) **אחד** אומר בשתי שעות. תימה אמאי (ה) קיימת אלו דייקינן בהני סהדי דהאי דאמר שתי שעות בתחלת ב' דהוה ליה קודם הנץ החמה י) ועדותן בטלה דהא תחלת ב' קודם הנץ החמה כדמוכח בפרק מי שהיה טמא (פסחים דף צג:) דמעלות השחר עד הנץ החמה ה' מילין והם שמינית היום דהיינו שעה ומחצה וי"ל דודאי כי (ו) דייקינן בהנך לא טעו אינשי אבל הני לא דקדקו אלא בשעות ואין בני אדם בקיאים בשעות וסבורין שהשניה מתחלת אחר הנץ החמה: כ) **אחד** אומר בשלשה ואחד אומר בה'. הקשה ריב"א לרבא דאמר בפ"ק דפסחים (דף יב. ושם) אדם טועה שתי שעות חסר משהו אמאי עדותם בטלה נשיילינהו דילמא האי דקאמר ג' סוף ג' והאי דקאמר בחמשה תחלת חמשה וי"ל דלבטל עדות בדקינן להו משום דכתיב (במדבר לה) והצילו העדה ולא לקיים עדותן וא"ת מ"מ נימא עובדא כי הוה ברביעית הוה וי"ל דקסבר רבא דאין לתלות טעות בשניהם:

פועלי

עין משפט
נר מצוה

כא א מיי' פי"ב מהל' עדות הלכה ג סמג עשין קט:

כב ב מיי' שם הל"ד:

כג ג ד מיי' פ"י מהל' ברכות הלכה יז סמג עשין כז טור שו"ע או"ח סימן תכו סעיף ג [וברב אלפס עוד בברכות פ"ד דף כח.]:

◆

רבינו חננאל

כל שנותיו של רבן יוחנן בן זכאי ק"כ מ' שנה עסק בפרגמטיא ומ' שנה למד ומ' שנה לימד ומ' שנה שהיה למד אמר שמועה זו דבדיקי' עוקצי תאנים ואסתבר לרביה וקבעה בשמיה ואי אפשר לומר כי במ' שנה שהיה מלמד אמרה. דתניא מ' שנה קודם חורבן הבית גלתה סנהדרין וישבה בחנות ולא דנו דיני נפשות ואשכחנן ריב"ז התקין אחר חורבן הבית: **חקירות** אמר א' איני יודע עדותן בטלה. בדיקות אמר א' איני יודע ואפילו ב' אומרין אין אנו יודעים עדותן קיימת ואקשי' מאי אפילו ב' אומרים ומשני רבא הכי קתני אפילו בחקירות ב' אומרים ידענו ואחד אומר איני יודע עדותן קיימת ודלא כר' עקיבא דמקיש ג' לב' מה ב' נמצא אחד מהן קרוב כו'. ואמרינן מכדי חקירות והבדיקות תרווייהו מדאורייתא נינהו מאי שנא חקירות מבדיקות ושנינן חקירות אמר א' איני יודע הויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה דגופא של הזמה הכי היא אומרין להן היאך אתם מעידין שפלוני הרג את פלוני ביום פלוני במקום פלוני (ואתם) [והלא אתם] הייתם עמנו במקום אחר רחוק באותו היום הרי אלו זוממין כענין הזה דרך הזמה וכיון שאמרו העדים אין אנו יודעין באיזה יום באיזו שעה כו' בטילה תורת הזמה. וקיי"ל דכל עדות שאי אתה יכול להזימה אינה עדות לפיכך היא בטלה אבל בדיקות שאין בה דרך הזמה אפילו אם אמרו אין אנו יודעין במה הרגו עדותן קיימת: **פי'** מנזייתיה מגערתו. א' אומר בשנים בחודש ואחד אומר בשלשה עדותן קיימת ועד כמה אמרו משמיה דר' יוחנן עד רובו של חודש כגון שזה אומר בי' בחודש וזה אומר בי"א בחודש מוסיף זה על זה יום עדותן קיימת כי יש לומר החודש שיצא היה ל' ונדמה לו שהיה כ"ט יום ולא שמע השופר שתוקעין בר"ח (עד) [ועדן] חצי החודש יש לומר שטועה ביום העבור יתר מיכן לא. ולדברי הכל בב' ימים שהן ב' עיבורין והוא אומר א) לא הייתי יודע שאחד מהן חסר א' בתרי שיפורי לא טעו אינשי אלא עדותן בטלה: א"ר יוחנן עד מתי מברכין על החודש עד שתימלא פגימתו וכמה הוא רב יהודה אמר עד שבעה. נהרדעי אמרי עד ט"ז ותרווייהו כר' יוחנן סבירא להו דאמר עד שתימלא פגימתו רב יהודה סבר כיון שנתמתחו שני קצותיו במילואה כדוגמת יתר של קשת. כדכתיב כתנו חצם על יתר נתמלאת פגימתה קרינן ביה אע"פ שתוך הלבנה לא נתמלאת אלא נראה באמצעה גופה של רקיע. נהרדעי אמרי עד ט"ז ותימלא הלבנה כדוגמת נפיא

מסורת הש"ס

א) [לקמן עה. כ"ק עה:], ב) נ"י רש"ל אמר, ג) [להאמור רש"ש], ד) [דברים יג], ה) [ע"ש], ו) [דברים יג], ז) כמ"ש: בחידוש, ח) [שייך לעיל במשנה מ.], ט) [נ"י שייך לעיל במשנה], י) ועדיין בטלה כדאמר לקמן דהא תחלת בכ"ל רש"א, כ) [נ"י שייך שם].

◆

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ור"ע ומוסיף איהו וכו'. עיין לעיל דף ט ע"א תוספות ד"ה לא:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' על שם דהשתא מה בין כל"ל ותיבות מעשה ובדק כו' נמחק: (ב) שם אמרי דטעי בתרי שיפורא לא אמרינן דטעי: (ג) רש"י ד"ה ר"ע וכו' (שנים) [שניים] אין בעשין וממין וכו' ומוסיף איהו הס"ד ואח"כ מה"ד אלא אמר רבא האי: (ד) ד"ה מנזהותיה וכו' לשון נוהג. נ"ב פסחים דקי"ב ושבת דמ"ח: (ה) תוס' ד"ה אחד וכו' אמאי עדותן קיימת: (ו) בא"ד דהאי כי דייקי כהנך:

◆

לעזי רש"י

אישגרוני"ר. לנהוג.

◆

מוסף רש"י

דהויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה. [illegible] ודרשו השופטים היטב והנה עד שקר העד וגו' ועשיתם לו כאשר זמם לעשות וגו', עדות שאתה יכול לקיים בה תורת הזמה הוי עדות ואי לא לא, והזמה אינה אלא בעמנו הייתם, באותו היום ובאותה שעה שאתם אומרין שראיתם עדות זו במקום זה עמנו הייתם במקום פלוני, וכי אמרי באחת מהן אפילו בחקירות דלחיו שעה איני יודע, שוב אינך יכול לומר לו עמי היית באותה שעה, ולא אתה יכול להזימם ע"י היום אם יבואו עדים ויאמרו כל היום הייתם עמנו, מיהא בנקרה להו תורת הזמה מן חקירות השעות, ודמהאל דכי שבע חקירות בגזירה שוה דכתיב היטב (פסחים יב.). בדיקות. כי אמרי אין אנו יודעין, עדות שאתה יכול להזימה היא, שאין הזמה תלויה בהן אלא בחקירות, דמה עמנו הייתם יש לומר בכלים שחורים או לבנים (שם).

א) אינו מובן ואולי צ"ל לא הייתי יודע שהיו מעוברין ודמו לי שכולן היו חסרין.